

Jesenske likovne razstave v Ljubljani

3. Razstava v Jakopičevem paviljonu. Česar že več let niso zmogli umetniki sami ne umetnostne ustanove, to je zmožel podjeten kupec: v Jakopičevem paviljonu je otvoril „Salon Kos“ precej obsežno razstavo sodobnega slovenskega slikarstva in kiparstva. Razstava je namenjena v prvi vrsti prodaji razstavljenih del, ki so po večini last salona in je v prid posetnikov celo napovedana loterija umetnin; organizacija je torej zelo podobna prireditvam rodoljubnih društev „prijateljtev umetnosti“ pred 60 in več leti. Vkljub temu, da razstava torej nima čisto umetnostnih tendenc, je njen kupčevalski namen uspešno prikrit. Saj razstavlja 22 živečih slovenskih umetnikov več kot 170 del in so med njimi imena in umetnine, ki v naši umetnosti precej pomenijo. V splošnem pa je vendar zbirka sestavljena po čisto osebnih nagibih, kar škodi pravilni sliki današnjih umetnostnih naporov in ustvarjanja.

Naša mlajša umetnost je skoraj vedno nastopala v posebnih skupinah, ki so v povojnih letih dokumentirale skupno umetnostno voljo, a kasneje so se te skupine razšle. Fanatizem prvega navdušenja, ki je bil često najmočnejša vez v skupini, se je umaknil osebnemu poglobljanju v probleme in osebnemu razmotrivanju življenja. Zato so danes mlajši umetniki razkropljeni ter po večini žive kot nespoznani borivci, vsak s svojo usodo, ki je često tako težka, da nehote izvabi primerjanje z najbolj tragičnimi usodami nekdanje bohème. Malokdo se zmeni za delo teh ne več čisto mladih ljudi, ki oblikujejo svoja najpristnejša doživetja, ni publicistike, ki bi vedela zanje, ni magazina, ki bi prinašal reprodukcije njihovih del, ni publike, ki bi se razvela in si osvajala dokumente nove umetnosti. Edino sredstvo za seznanjanje z občinstvom je slej ko prej razstava. Sedaj pa vidimo, da je tudi to sredstvo odpovedalo in postalo nepristopno prav najsamostojnejšim mlajšim umetnikom. Upravičeno se vprašamo, kaj je krivo, da na sodobni razstavi ni ne del Vena Piona, ne Franceta Kralja, ne Franceta Goršeta, kajti brez njih je slika naše mlade umetnosti ne le nepopolna, ampak tudi spačena. Ali je mogoče, da je taka resna zadeva odvisna le od managerja, ki si gotovo ne lasti strokovne izobrazbe? Če je tako, je naša vest zadremala in se je usoda kruto poigrala, ko je na ta način nadomestila nekdanja umetniška razsodišča!

Med razstavljalci je skupina starejših slikarjev prav dobro zastopana. Ferdo Vesel in Rihard Jakopič imata vsak svojo kolekcijo, razen njiju so razstavili še Ivan Vavpotič, Fran Tratnik, Franc Klemenčič, Hinko Smrekar in Anica Zupanec-Sodnik. Ferdo Vesel je sestavil svojo zbirko iz vseh razdobj njegovega plodovitega življenja: od zgodnje monakovske skice, polne mračnih barvnih slutenj, do naj-novejših, vse svetlejših in svežejših del je vse zastopano na razstavi. V vsakem delu, pa naj si bo portret, krajina, tihožitje ali kompozicija, se vidi Veselov neugnani raziskovalski temperament, ki od vseh začetkov pa do konca poskuša zgrabiti vsak moment in vsak motiv na čisto svoj slikarski način. Poln je svežine in prav novejša dela, otroška glava na pr., so spontana, da skoraj zaslužijo ime skice. Zaokroženost razvoja se bo pokazala morda kedaj v celotni Veselovi zbirki; za dozorevanje posameznih njegovih domislekov pa bo tudi njegovo dolgo življenje prekratko, tako je še ves pri nabiranju. Rihard Jakopič je razstavil to pot nove motive, kajti razen v tonih zanimive varijacije z imenom „Breme“ je na razstavi cela vrsta cvetličnih tihožitij, portret in studija za kompozicijo. Naj-

zanimivejše so pač cvetice, ki so dale Jakopiču priliko za razvijanje njegovega žarečega kolorizma. In vendar je med temi studijami tudi nekaj globljih del, med katerimi se nam zde „Mrtve rože“ doživljaj v kljub skromnemu motivu. Delo tega mojstra se je torej obogatilo prav v tem nespodbudnem času in kaže celo v bodočnost.

Ivan Vavpotič je pokazal nekaj svojih tipičnih tihožitij, med krajinami nas pa zlasti presenečajo pogledi na mestne ulice, ki so mnogo manj nemirne kot doslej. V krajinu je sedaj več preudarnega studija, dasi se je Vavpotiču težko odpovedati lesku nekaterih nenaravnih barv. Fran Tratnik je to pot zopet risar in zavedno modelira. Njegova prepričevalna socialnost se je umaknila mehkejši poetičnosti, ki se zlasti uveljavlja tudi v slikanih poprsjih. Starejša glava bradatega starca je dober kontrast sedanji, morda programatični barvni treznosti. Razstavljeni dela Maksima Gasparija nadaljujejo že znano tradicijo, prav tako krajine Franca Klemenčiča in slike Anice Zupanec-Sodnik. Hinko Smrekar je razstavil slike in ciklus risb z naslovom „Zrcalo sveta“. Dasi je že skušal razbremeniti kritiko s pisanjem o svojih lastnih delih, je vendar treba zabeležiti, da je forma večine njegovih risb svojevrstno zamotana in težko užitna, kakor je koncepcija upodobljenega „sveta“ enostranska, brez poglobljanja v notranji mehanizem stvari in dogodkov ter zato le redkokdaj duhovita. Dalmatik Inchiostri je s svojo zbirko pokazal kar preočito prilagodljivost.

Med mlajšimi slikarji je več znancev s prejšnjih razstav, ki niso pokazali ničesar bistveno novega. Razen Božidarja Jakca, ki je, žal, razstavil le nekaj svojih pastelnih krajin s precej podobnimi efekti, so razstavili po nekaj svojih del še Elko Justin, Miha Maleš, Olaf Globočnik in Bruno Vavpotič. Rajko Slapernik ima v svoji kolekciji tihožitij in krajin nekatera dela, ki kažejo modernejšo razumevanje, a niso še dozorela do jasnosti in enotnosti. Cvetice in krajine Franceta Pavlovca so tudi to pot dokumenti posebnega slikarskega daru, ki z vedrino pojmuje našo zemljo in jo v svežem delu večje oblikuje. V krajinah Franceta je dosti slikarske nejasnosti, dočim je Maksim Sedej razstavil izredno zaključeno delo z ležečim ženskim aktom. Očividno gre njegova pot sedaj dalje, ker kažejo mlajša oljna dela osebneje obravnavane probleme. Njegovo grafično delo je svet zase, in sicer trdno konstruiran, iz življenja posnet. Zanimivo bi bilo videti ta talent pri ilustrativnem delu za kako moderno literarno umetnino. Docela drugačen je France Mihelič, ki se popolnoma izživlja v grafiki. Tudi njegov svet je trdno orisan, a to je svet pravih umetniških sanj, ki so ustvarile svojo lastno resnico. Brezčasen svet, poln preteklih, otožnih spominov, realnost — in vendar je vse plod globoke imaginacije: želeli bi videti še Miheličeve risbe, ki vse neposredneje kažejo preobrazbo nature kot po dolgi poti nastali grafični listi. Na vsak način moremo že danes smatrati Miheliča za enega najpomembnejših mladih umetnikov. Neoporečna zasluga te razstave pa je, da nam je torej pokazala vsaj dela dveh novih talentov.

Kiparstvo je na razstavi zastopano z deli Lojzeta Dolinarja, Nika Pirnata in Tineta Kosa. Dolinarjevi bronasti kipi so to pot brez močnejšega liričnega izraza ubrani na formalno harmonijo; Pirnatovi portreti so neoporečni, toda ne kažejo osebne umetniškega napredka; Kos pa je razstavil kipe iz skupine v dobri kiparski formi, ki je sploh odlika tega delavnega kiparja.

Francè Mesesnel.